

Woensdag 23/09/1914 - ochtendeditie

Volgens een bericht uit Brussel aan de Bien Public is burgemeester Max, na zijn aanschrijving in verband met het bevel van generaal von Luttwitz aan de bevolking van Brussel, om de Belgische vlaggen in te halen, donderdag van de vorige week gearresteerd en voor von Luttwitz geleid, die hem mededeelde dat hij naar Duitsland zou worden overgebracht om zich te verantwoorden.

Nadat de burgemeester zijn houding had verdedigd, werd hij echter na een uur weer vrijgelaten.

Uit België.

Men schrijft ons uit Vlaanderen van maandag:

Een berichtgever van de Métropole meldt, dat Zemst gisteren 's middags na een weinig ernstig gevecht door de Belgen is ingenomen. Door de inneming van dit dorp, ten zuiden van Mechelen gelegen, hebben de Belgen een belangrijk steunpunt tegenover de Duitse voorposten veroverd.

De Bien Public (katholiek) van hedenmorgen schrijft, dat de Duitse socialistische leider Karl Liebknecht in België heeft vertoefd, om zijn schoonbroer, die in Luik onder de wapens is, te bezoeken; vandaar zou hij Andenne en Namen bezocht hebben. In Brussel zou hij met verschillende Belgische socialisten gesproken hebben en een bezoek aan Brabant en Limburg gebracht hebben; voor Leuven en Dinant was er geen gelegenheid, er werd in die buurt gevochten.

De indruk, die Liebknecht gekregen zou hebben, zou geweest zijn, dat de Duitse houding niet te verdedigen was; hij zou een grondig onderzoek geëist hebben, daar men in Duitsland niet weet wat er juist gebeurd is, enzovoort.

We moeten de volle verantwoordelijkheid voor deze mededelingen aan het Gentse dagblad laten.

De *Bien Public* bevat een volledige afdruk van het protest der Brusselse magistraat tegen het in bezit nemen van het Paleis van Justitie te Brussel door Duitse soldaten. De daarin opgenomen processen-verbaal bevestigen in allen dele hetgeen ik reeds meldde. Het blad voegt er bij, dat de rechterlijke macht van zijn protest weinig resultaat heeft gehad; alleen het hoogst nodige aantal lokalen is aan rechters ingeruimd. De ruime vestibule en de meeste gehoorzalen blijven in handen der soldaten.

Het verkeer met Brussel is zo goed als onmogelijk geworden. De stoomtram Ninove-Brussel is stopgezet.

Te Antwerpen heeft zich een consortium gevormd, bestaande uit de grote banken en bekende financiers, dat zich ten doel stelt voorschotten te verlenen, tegen deugdelijk onderpand, aan personen, die gebrek aan gereed geld hebben om te leven. Geen winst wordt daarbij beoogd; directeurs, commissarissen en personeel werken zonder vergoeding. De naamloze vennootschap draagt de naam van *Caisse d'emprunt*. Het maximum der voorschotten zou 500 frank per maand en per gezin bedragen, dus 6000 frank per jaar; de rente is vijf procent per jaar.

Het kapitaal bedraagt 250.000 frank en is uitsluitend garantiefonds voor de Nationale Bank, welke de nodige gelden zal voorschieten. De lijst der deelnemers vermeldt: de *Banque d'Anvers*, *Banque Centrale Anversoise*, *Crédit Anversois*, *Banque de l'Union Anversoise*, *Banque de Commerce*, *Banque de Crédit Commercial*, *Soc. française de Banque et de Dépôts*, *Banque générale Belge*, *Banque d'Épargne et de Crédit*, *Caisse hypothécaire Anversoise*, *Crédit National industriel*, *Banque Italo-belge*, *Banque Anversoise de Fonds publics et*

d'Escompte, Banque populaire Anversoise, Banque populaire pour l'arrondissement d'Anvers, Caisse internationale, Caisse de liquidation, Caisse des valeurs industrielles, Banque Jos. J. Legrelle, Banque de Kinder, Bunge & Co., L. Lambert, Jos. Opdebeek.

Voorzitter van de raad van beheer is M. Gevers, van de Banque d'Anvers.

Zetel het zijn de lokalen der Banque de Reports, Meir.

Woensdag 23/09/1914 - avondeditie

Oostende, 22 september. Bij Oudenaarde heeft hedenmiddag een treffen plaatsgevonden tussen Duitse troepen en Belgische burgerwachten. De Duitsers hadden drie doden en twee gekwetsten. De Belgen maakten een auto buit en namen vijf Duitsers gevangen. Aan Belgische kant geen verliezen.

De kunstschaten in België.

Berlijn, 22 september. De kunstconservator van het Duitse generaal-gouvernement te Brussel bericht, dat hij te Leuven de kerken, het raadhuis, de bibliotheek, enzovoort aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen heeft. Alle kunstschaten zijn in het raadhuis ondergebracht, onder toezicht van de commandant. Het raadhuis is geheel ongeschonden. Van de Pieterskerk is de kap van het dak zwaar beschadigd: er zijn kleine gaten in de plafondgewelven. De Michaëlskerk, de Jacobskerk met de Hubertuskapel, de Geertruidakerk zijn geheel onbeschadigd.

De gevels van de schone bibliotheek zijn zwaar beschadigd maar kunnen hersteld worden. Ongeveer een zesde van de stad is

verwoest. De hele Stationsstraat, de gebouwen rond het Volksplein, rond het raadhuis en de Pieterskerk heeft de commandant der stad in de lucht laten vliegen om het raadhuis voor brand te behoeden. De eerste luitenant Thelemann, regeringsraad in het Pruisische ministerie van spoorwegen, en een onderofficier, die kunsthistoricus is, hebben de kunstschaten uit de brandende Pieterskerk gered. De schilderijen van Dirk Bouts, het avondmaal en het martelaarschap van de heilige Erasmus zijn bewaard gebleven. Vernietigd zijn de gebouwen, waaruit geschoten is, het zijn geheel moderne, particuliere woningen, zonder kunsthistorische waarde.

Te Luik zijn oude kerken en kunstverzamelingen gespaard gebleven. Van de Sint Pauluskerk is geen venster beschadigd, het museum met de kerkschaten is gespaard.

De collegiale kerk te Hoei is ongedeerd. Vier reliekschrijnen zijn, volgens het zeggen van geestelijken, naar Antwerpen gebracht.

Antwerpen-Namen-Maastricht.

Brussel, 20 september 1914.

Zo langzamerhand wordt het vrijwel onmogelijk, de directe reis van Antwerpen naar Brussel en vice versa te maken, daar om begrijpelijke redenen zowel Belgen als Duitsers zich daartegen beginnen te verzetten.

Ik spreek, wel te verstaan, van de kortste verbinding tussen deze beide steden, en wel die via Mechelen, waar op het ogenblik bijna zonder ophouden gevochten wordt tussen de voorposten.

Langs omwegen is het nog altijd vrij gemakkelijk de reis te maken en elk ogenblik hoort men van lieden, voornamelijk Belgen, die kalmpjes van Antwerpen via Gent en Ninove Brussel bereiken.

Men moet erkennen, dat de Duitsers niet moeilijk zijn voor ons Hollanders. Bij de lange file van mensen, die voor de Kommandantur in de rue de la Loi op hun passen staan te wachten, is het voldoende, zich als Hollander te melden, om spoedig te worden geholpen. De Belgen daarentegen zijn niet zo gemakkelijk. Antwerpen te verlaten is moeilijk, en in de richting van het gevecht vrijwel onmogelijk. Gelukkig kon ik een invloedrijk persoon bewegen, me naar het hoofdkwartier van het Belgische leger te brengen onder zijn geleide, om doorgang naar Brussel te verzoeken. Juist toen ik daar was, bracht men er zes Duitse krijgsgevangenen

Eén ervan had een Belgische overjas aan, en ze werden allen voor de officieren gevoerd. Het heet, dat zij, die met Belgische uniformen gevangen genomen worden, dadelijk tot de kogel veroordeeld worden, en men vertelde, dat de krijgsgevangene dan ook dadelijk de jas had willen uitdoen, wat echter niet veroorloofd werd.

Even later komt men mij mededelen, dat ik naar Mechelen kan vertrekken, en een paar minuten later snorren we, onder militair geleide, over de rijweg. Bij alle bruggen, dorpen, overwegen, enz., enz., staan schildwachten en overal moet stilgehouden en door onze militairen vriend het wachtwoord gefluisterd worden

in Mechelen word ik afgeleverd aan de generaal der bezetting, die me het roekeloze van mijn onderneming onder het oog tracht te brengen, maar toch mijn pas voor de volgende morgen aftekent, wat mij, volgens hem, zonder moeite door de voorposten zal brengen.

Mechelen zelf is in het geheel niet verwoest.

Slechts Duitse voorposten waren in de stad geweest, maar ze werden spoedig weer verdreven, en nu keert de bevolking reeds weer terug

en is de stad vol Belgische soldaten, die zelf de wegen tot bij Zemst bezet houden.

Er zijn enige verbrande en ingestorte huizen in Mechelen te vinden, wat echter, daar de stad groot is, niets beduidt en weinig opvalt. Wel vindt men overal mensen, die jammeren over de verwoesting, maar nu ik Leuven en Aarschot gezien heb, kan ik hen nauwelijks begrijpen. Men zegt, dat de bisschop geweend heeft toen hij zag, dat de prachtige, geschilderde ruiten van de grote kerk te Mechelen alle vernield waren door de bommen (evenals de meeste ruiten in gehele straten), maar als ik denk aan zoveel gefusilleerde mannen, ja zelfs vrouwen, en aan de arme soldaten op het slagveld, dan kunnen die ruiten mij nauwelijks beroeren. Ik ben zowel in de grote kerk als in de heilige Mariakerk geweest, waarvan men vermeldde, dat ze van binnen geheel verwoest waren, doch ik vond maar zeer weinig schade. Een paar stenen der gewelven zijn eruit geschoten, en hebben in een paar gevallen, de zerken der graven gebroken en wat schade veroorzaakt; de vernieling van geschilderde ramen is het grootste verlies. Men noemt mij een zeer grote waarde. De prachtigste schilderijen waren in veiligheid gebracht, zo twee van Rubens, terwijl slechts een heel enkele der overblijvende schrammen vertoont. Kortom, de verwoesting der kerk is wel overdreven en van een verwoesting van Mechelen kan men niet spreken.

Heel wat erger ziet het er uit in het nabijgelegen Kapelle op den Bos. Het anders zo lieflijke dorp ligt zo goed als geheel in de as. Misschien staan er nog een goede twintig huizen, gedeeltelijk van Duitse bewoners. Men weet, hoe hier gevochten is op 5 en 6 september. Van het aantal doden en gewonden is het in al deze gevechten moeilijk iets naders te ervaren, en het is de vraag of de geschiedenis wel ooit het juiste zal weten.

Evenals op zoveel andere plaatsen, als Halen, Diest, Aarschot, verloren de Duitsers hier honderden, ja misschien duizenden doden, maar ze rukten ten slotte toch voorwaarts. Het gevecht bij Kapelle op den Bos vond vóór het dorp plaats, en toen de Duitsers, na hun overwinning, die zoveel bloed gekost had, het dorp binnetrokken, was dit zo goed als geheel verlaten door de bewoners.

Waarschijnlijk hebben enige Belgische soldaten bij het terugtrekken nog vanuit de huizen geschoten; de Duitsers beweren echter, dat het burgers waren, en maakten een begin met het verbranden van de huizen. Zelfs de kerk werd niet gespaard, en nu is alles verbrand en vindt men de klokken te midden van het puin liggen; de zustersschool bestaat niet meer en de prachtige spoorwegbrug is, evenals de houten passerelle voor voetgangers, opgeblazen.

Toen ik, na dit alles gezien te hebben, te Mechelen terugkeerde, gold het eerst logies te vinden, want daarmee is het, nu de meeste huizen nog gesloten zijn, maar treurig gesteld. De waard van La Bourse schudt bedenkelijk het hoofd, als ik hem om een kamer vraag. Maar gelukkig zijn er juist heden enige mensen vertrokken en ik heb het geluk een ruime kamer te vinden.

Het avondeten is nog niet klaar en daar alle restaurants stikvol zijn, ga ik Mechelen nog wat bekijken. Op een der boulevards wandel ik rustig voort, als ik plotseling iemand hoor hardlopen achter mij. Als ik omkijk, komt hij juist voorbij en schreeuwt: “‘t Is warm, zulle!” Nu is het helemaal niet warm, maar ik kan me begrijpen, dat iemand, die zo loopt, het warm heeft, en zo zeg ik:

“Ja, ge zult het wel warm hebben.”

Geen antwoord, de man loopt hard terug.

Ik wandel door.

Een fiets komt achter mij aan, een soldaat springt naast mij af en zegt:

“Hebt ge papieren?”

“Waarvoor papieren?”

Ja, om hier door te gaan.

Ik ga hier niet door. Ik slaap hier.

Ja, maar ge moet papieren hebben.

Die heb ik, maar waarvoor houdt ge mij?

“Ik geloof, dat is een Hollander”, zegt nu een tweede, die er ondertussen bijgekomen is. Het blijkt nu, dat er ook veel Hollands sprekende Duitsers zijn en ze er in mij een menen te herkennen.

Ik toon mijn papieren, en dan beginnen weer de gewone excuses.

Nu blijkt het ook, dat de hele komedie van de mij voorbij lopende man op touw gezet is, om te horen of ik Vlaams klap.

Nu schijnt het, dat men bewijzen heeft, dat nog steeds berichten uit Antwerpen aan de Duitsers worden overgebriefd, ja, dat er zelfs nog een Marconi-toestel te Antwerpen ergens verborgen moet zijn, dat de Belgen echter niet kunnen ontdekken.

De volgende morgen reis ik vroeg af. Reeds bij de brug over het kanaal, (die in het geheel niet verwoest is, zoals beweerd is), moet ik mijn papieren tonen.

Ik verkeer spoedig in een chronische staat van arrest, wandel het grootste deel van de weg tussen twee soldaten, met de bajonet op

het geweer, en mij hangt voortdurend boven het hoofd, naar Mechelen teruggestuurd te zullen worden.

Eindelijk kom ik bij de commandant, die zo vriendelijk is, mij op mijn verzoek een sergeant mee te geven, welke mij door de Belgische voorposten brengt.

Met een: “dit zijn de laatste voorposten”, laat hij mij eindelijk alleen mijn weg vervolgen, die even verder door gevelde boomstammen versperd is, waarover ik heen klauter, om dan, tot mijn verbazing, toch weer tegenover een Belgische soldaat te staan.

Nu begint het dorp Zemst, dat geheel verlaten voor mij ligt. Hol klinken mijn schreden door de uitgestorven straten, waarlangs de huizen voor het grootste deel in puin liggen. Vóór de half verbrande huizen staan overal lege flessen, en stoelen, als bewijs, dat de Duitsers ook hier goede kelders hebben weten te vinden, waarvan de bewoners alweer niet de wijze raad opgevolgd hebben, om de alcoholvoorraad vóór de komst der Duitsers te vernietigen.

Zemst met zijn uitgebrande muren is neutraal. De voorposten der Belgen liggen even ver ten noorden van dit dorpje, als die der Duitsers ten zuiden ervan liggen¹. Hier wil ik gaarne even opmerken, dat dergelijke berichten als ik hier geef, niet opgevat kunnen worden als het verraden van de opstellingen der troepen, daar elke Belgische voorpost precies weet, waar de Duitsers staan, en de Vlaamse bladen over deze opstelling veel nauwkeuriger berichten bevatten. Bovendien veranderen die stellingen dagelijks.

Even buiten het dorp gekomen, zie ik iets bewegen achter de bomen, die de rechte straatweg vóór mij aan weerszijden begrenzen. Dat zijn

¹ Het bericht komt zojuist, dat Zemst weer door de Belgen bezet is.

de Duitsers. Nu hebben ze mij gezien en peinzen erover, wat ik ben. Zullen ze schieten?

Ik wandel lustig door in het midden van de grote weg.

Op dat ogenblik valt het mij in, dat de Belgen erover spreken, hoe slecht de Duitsers schieten, maar dat kan mij volstrekt niet erg opbeuren.

Nu ben ik op 500 meter, nu op 400 meter.

Mij bekruipt de lust om te keren, en alleen de absolute zekerheid, dat, als ik nu omkeer, mij zeker een kogel zal treffen, noopt me door te gaan.

Steeds meer nader ik de soldaten, en hoe meer ik naderbij kom, hoe zekerder ik me gevoel, want als ze me duidelijk zien, zullen ze niet schieten, daar ik ongewapend ben. Op twintig schreden afstand, hoor ik de grendels der geweren overhalen. Nu heet het "Halt!" De papieren getoond, en onder bewaking van een Gefreiter, die aangemaand wordt op mij te letten en zijn geweer gereed te houden, word ik weggevoerd. De eerste officier, die ik tegenkom, laat mij blinddoeken en zo kom ik bij de majoor, die mij de blinddoek laat afnemen, mij uiterst beleefd behandelt, en mij een kas ter beschikking stelt voor Brussel.

De kas wordt bestuurd door een Duits soldaat, die proviand moet halen, maar de majoor deelt uitdrukkelijk mee, dat ik volkomen vrij ben, en afstappen kan, waar ik wil en wanneer ik wil.

Als we dan ook bij de elektrische tram van Brussel aankomen, zet ik daarin de reis voort en bereik spoedig het centrum der stad.

Welk een verandering! Brussel vertoont weer het beeld van wat het op het ogenblik nog is: een door de Duitsers bezette stad.

De Belgische afgevaardigden naar de Verenigde Staten.

Men schrijft ons uit Vlaanderen maandagavond:

De minister van buitenlandse zaken zendt aan de pers het volgende communiqué:

Men weet dat de koning een bijzondere zending naar Washington heeft afgevaardigd met het doel de president der Verenigde Staten in kennis te stellen met de moeilijke toestand, waarin België verkeert. Deze zending is met duidelijk merkbare sympathie door de regeringpersonen en bevolking ontvangen. De 13^e dezer maand heeft zij de eer gehad in gehoor te zijn geweest bij het hoofd van de staat om deze een eigenhandig schrijven van de Koning over te geven.

De minister van justitie, Carton de Wiart, heeft uit naam der afgevaardigden het woord gevoerd: en men zal met gevoelens van dankbaarheid het antwoord lezen van president Wilson, dat een nieuw bewijs is der welwillende gevoelens van het grote Amerikaanse volk jegens België.

“Met oprecht genoegen, zegde de president ontvang ik u als vertegenwoordigers van de Koning der Belgen. Het volk der Verenigde Staten voelt voor België diepe bewondering en vriendschap en voor zijn Koning oprechte eerbied. Veroorloof mij de wens uit te spreken, dat wij de gelegenheid zullen hebben hun hoogachting te verwerven en te verdienen. De Verenigde Staten, gij weet het, houden het recht hoog en streven, als gij, naar vooruitgang en naar de rechten van de mensheid. Ik ben er trots op gedurende mijn presidentschap zulk een volk te vertegenwoordigen en daarvan

de tolk te mogen zijn, en ik beschouw het als een eer dat de Koning zich tot mij gewend heeft, in dit uur van beproeving, met de wens dat ik, uit naam van het Amerikaanse volk, de aanspraken in overweging nemen, die een volk, dat zich diep verongelijkt acht, meent te mogen doen gelden op de sympathie van de hele wereld. Ik ben er dankbaar voor dat gij in mijn handen hebt gesteld het stuk, dat de uitslag bevat van de onderzoekingen door een rechterlijke commissie ingesteld, hetgeen uw opdracht was. Ik zal dit stuk nauwkeurig lezen en er de grootst mogelijke aandacht aan schenken. Gij verwacht van mij niet, daar ben ik zeker van, dat ik meer zal zeggen. Weldra zal, daar bid ik God voor, deze oorlog een einde nemen en dan zal de dag der afrekening komen.

De volkeren van Europa zullen samenkomen om de te nemen besluiten te overwegen, het ongelijk te wegen, daaruit de gevolgen te bepalen en de verantwoordelijkheden vast te stellen. Dank zij God hebben de natiën der wereld eensgezind een organisatie uitgewerkt, die het mogelijk zal maken zulk een rekening op te maken en af te sluiten. De punten, die dit lichaam onbeslist zou laten, zullen beslecht worden door de publieke mening, universeel scheidsrechter in dergelijke gevallen. Het zou voorbarig en van geen wijs beleid zijn voor een volk dat op zichzelf staand handelt en dat als het onze buiten de vijandelijkheden blijft, het zou zelfs tegen de plichten der onzijdigheid indruisen, indien wij nu reeds een eindoordeel uitspraken. Ik behoef er nauwelijks bij te voegen, dat deze eindopmerking met openhartigheid geuit wordt, doordat dit geschiedt in een gevoel van hartelijke vriendschap; ze vormt tevens de beste weg om tussen ons een volkomen verstandhouding te doen heersen, gegrondvest op wederzijdse eerbied, bewondering en hartelijkheid.

Wees welkom. Het is voor ons een grote eer dat gij ons uitverkoren hebt als uw vrienden, aan wie gij een belangrijke, voor u zelfs een

levenskwes­tie, hebt onderworpen, in de overtuiging dat uw stap begrepen zou worden en dat daarop een antwoord zou worden gegeven in dezelfde geest, waarin gij er het denkbeeld van had opgevat.”